

**TYÖELÄMÄ- JA TASA-
ARVOVALIOKUNNAN LAUSUNTO
6/2005 vp**

**Hallituksen esitys työntekijän eläkelainsäädännön ja
eräiksi siihen liittyviksi laeiksi**

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 26 päivänä huhtikuuta 2005 lähettäänsä hallituksen esityksen työntekijän eläkelainsäädännön ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 45/2005 vp) valmistelevalle sosiaali- ja terveystieteiden valtiokuntaan samalla määrännyt, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan on annettava asiasta lausunto sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- apulaisosastopäällikkö Tuulikki Haikarainen, ylijohtaja Tarmo Pukkila ja ylimatemaattikko Leena Väänänen, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- toimitusjohtaja Kari Puro, Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen

- aktuaarijohtaja Pentti Tervola, Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Etera
- johtava lakimies Heikki Kotila, Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma
- sosiaalipoliittinen sihteeri Kaija Kallinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- neuvottelupäällikkö Jorma Skippari, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- lakimies Jarmo Pätäri, Akava ry
- oikeustieteen kandidaatti, asiamies Johan Åström, Elinkeinoelämän keskusliitto ry
- johtaja Rauno Vanhanen, Suomen Yrittäjät ry
- kehityspäällikkö Maijaliisa Takanen, Eläketurvakeskus
- apulaisjohtaja Rainer Lindberg, Kilpailuvirasto.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan yksityisten alojen palkansaajien työeläkettä koskeva lainsäädäntö yhdistettäväksi. Uuteen työntekijän eläkelakiin kootaan työntekijäin eläkelaisissa, lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaisissa ja taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaisissa olevat työntekijän eläketurvaa koskevat säännökset. Laissa tas-

mennetään myös eläketurvan järjestämistä ja sen valvontaa koskevia säännöksiä. Nyt ehdotettavissa laeissa ei ole uusia eläkepoliittisia muutoksia.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi erillinen laki Eläketurvakeskuksesta, johon kootaan sen tehtävät ja sitä koskevat hallinnolliset säännökset. Työntekijän eläkelain voimaantu-

losta ehdotetaan säädettäväksi erillisellä voimaantulolailla. Siinä on työntekijän eläkelain voimaantuloa koskevien säännösten lisäksi säännökset ennen vuotta 1947 syntyneiden työntekijöiden oikeudesta osa-aikaeläkkeeseen ja ennen vuotta 1950 syntyneiden työntekijöiden oikeudesta työttömyyseläkkeeseen. Lisäksi voimaantulolakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset jo suljetusta rekisteröidystä lisäeläketurvas-
ta.

Esityksen tarkoituksena on yhtenäistää ja ajanmukaistaa yksityisten alojen palkansaajien työeläketurvaa koskevaa lainsäädäntöä. Lain-

säädännön rakenne uudistetaan ja yksittäisten säännösten sanamuotoa selkeytetään ja täsmennetään. Esityksessä on otettu huomioon myös perustuslain asettamat vaatimukset säädösta-
sta ja valtuutussäännöksistä. Uusituilla sanamuodoilla ei ole tarkoitus muuttaa työeläkejärjestelmän vakiintunutta soveltamiskäytäntöä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007. Eläkkeen perusteena olevan palkan käsitettä tulospalk-
kion osalta tarkistettaisiin kuitenkin 1 päivästä tammikuuta 2006 lukien.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Eläketietojen oikeellisuuden tarkistaminen

Esityksen mukaan työntekijä saa vuosittain eläkeotteen, josta käyvät ilmi hänen eläkkeeseen oikeuttavat ansionsa ja muut etuutensa sekä karttuneen eläkkeen määrä. Työntekijän tulee tarkastaa otteen tiedot ja oikaista siinä olevat virheet. Ehdotuksen mukaan eläkelaitoksella tai Eläketurvakeskuksella ei ole enää velvollisuutta selvittää työntekijän ansioita pidemmältä ajalta kuin selvityksenpyyntövuodelta ja viideltä sitä edeltävältä vuodelta. Sitä vanhemmat virheet oikaistaisiin vain, jos työntekijä pystyy itse esittämään niistä riidattoman näytön.

Jotta muutos ei aiheuttaisi oikeudenmenetyksiä, työntekijät tulisi saada tarkistamaan otteen-
sa vuosittain ja tekemään heti niitä koskevat oikaisuvaatimukset. Valiokunta korostaa, että tämä asettaa suuren haasteen uudistusta koskevalle tiedottamiselle. Valiokunta pitää välttämättömänä, että lainsäädännöstä tiedotettaessa ja lainsäädännön vaikutuksia seurattaessa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, miten tieto eläkeotteen tarkistamisen tärkeydestä saadaan menemään perille, ja ryhdytään heti toimenpiteisiin, jos vanhentumisaikojen lyhentäminen ja selvittämisvastuun siirtäminen työntekijälle aiheuttavat oikeudenmenetyksiä.

Kuukausikohtainen alaraja vakuuttamisvelvollisuuden alaisille ansioille

Esityksen mukaan eläkevakuuttamiselle säädet-
täisiin 41,89 euron alaraja, jota pienemmät kuukausiansiot eivät olisi eläketurvan piirissä eikä niistä tarvitsisi maksaa eläkemaksua. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan kaikki LEL:n ja TaEL:n alaiset ansiot täytyy vakuuttaa, mutta ansioiden perusteella ei kerry eläkettä, jos ansiot jäävät pienemmiksi kuin 723,60 euroa
vuodessa. Sen sijaan kaikki TEL:n mukaiset ansiot karruttavat eläketurvaa.

LEL- ja TaEL-järjestelmiin sisältyvä vuosiansioraja on ollut vakuutettujen kannalta ongelmallinen. Erityisesti TaEL-järjestelmän piirissä on monia henkilöitä, joiden TaEL:n alaiset ansiot ovat joinakin vuosina jääneet alarajan alapuolelle, jolloin niistä maksetut vakuutusmaksut ovat jääneet niin sanotusti yhteiseen kassaan ilman, että kyseisen henkilön eläketurva olisi niistä karttunut. Tätä on vakuutettujen ollut vaikea hyväksyä. Valiokunta pitää hyvänä, että tämä epäkohta tässä yhteydessä poistuu.

Samalla valiokunta korostaa, että kuukausikohtaisen alarajan ottaminen kaikkeen eläkevakuuttamiseen ei saa kannustaa työsuhteiden pilkkomiseen useiden työnantajien nimiin ja sitä kautta tapahtuvaan työeläkelvelvoitteiden kiertä-

miseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että lainsäädännön vaikutuksia tältä osin tarkoin seurataan ja huolehditaan siitä, ettei tällaista ilmiötä synny.

Työnantajan vakuuttamisvelvoite

Esityksen mukaan pientyönantajan tulee tehdä sopimus eläkelaitoksen kanssa, jos puolen vuoden aikana maksetut palkat ovat vähintään 6 000 euroa. Tähän asti tällaiset eläkemaksut on yleensä hoidettu niin sanotun tilitysmenettelyn kautta kuukausittain. Lakiehdotuksen mukaan työnantaja voi edelleen käyttää tilitysmenettelyä, jos puolen vuoden aikana maksetut palkat jäävät 6 000 euron rajan alapuolelle. Myös tällaisissa tapauksissa työnantaja voi kuitenkin tehdä sopimuksen eläkelaitoksen kanssa.

Säännökset merkitsevät merkittävää muutosta pientyönantajien ja satunnaisten työnantajien vakuuttamisvelvoitteiden hoitoon ja voivat aiheuttaa melkoista hämmennystä sopimusvelvoitteen piiriin tulevien pientyönantajien piirissä. Valiokunta pitää tärkeänä, että lainsäädäntöä koskevassa tiedottamisessa kiinnitetään erityistä huomiota tämän muutoksen selvittämiseen pientyönantajille. Valiokunta korostaa pientyönantajien työnantajavelvoitteiden hoitoa helpottamaan tarkoitettua verohallinnon ylläpitämisen tietojärjestelmän merkitystä tiedottamisen ja opastamisen järjestämisessä ja pitää tärkeänä, että tämän järjestelmän kautta on saatavissa selkeää eläkevelvoitteiden hoitamista koskevaa opastusta ja tarvittavat linkit, joiden avulla yhteydenotto eläkelaitoksiin onnistuu helposti.

Uuteen TyEL:iin ehdotetaan siirrettäväksi nykyisessäkin lainsäädännössä oleva säännös, joka koskee laiminlyöntien sanktiointia. Sanktiona voi tulla kysymykseen vakuutusmaksun määrääminen enintään kaksinkertaisena. Tämä on ehdotuksen mukaan mahdollista myös sellaisissa tilanteissa, joissa esimerkiksi vuosi-ilmoitus on myöhästynyt, vaikka vakuutusmaksut olisi maksettu ajallaan. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että näin ankara seuraamus pelkän ilmoitusvelvollisuuden täyttämisen myöhästymisen johdosta voi olla kohtuuton, ja katsoo, että

seuraamusten kohtuullisuuteen tulee esimerkiksi eläkelaitoksia koskevassa ohjeistuksessa kiinnittää erityistä huomiota.

Työkyvyttömyyseläkkeet

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on useissa mietinnöissään ja lausunnoissaan kiinnittänyt huomiota vajaakuntoisten työllistymisedellytysten parantamiseen ja katsonut, että työkyvyttömyyseläkkeisiin liittyvää niin sanottua viimeisen työnantajan vastuuta tulisi muuttaa siten, että vajaakuntoisen työntekijän normaalia suurempi riski jäädä työkyvyttömyyseläkkeelle ei muodostaisi estettä hänen työllistämislleen.

Alle 50 työntekijää työllistävien yritysten osalta työkyvyttömyyseläkkeet rahoitetaan yritysten yhteisin vakuutusmaksuin, joten pienelle yritykselle vajaakuntoisen työllistäminen ei merkitse työkyvyttömyyseläkkeestä johtuvaa erityistä riskiä. Tätä suuremmissa yrityksissä vastuu työkyvyttömyyseläkkeistä vähitellen nousee niin, että vähintään 800 työntekijää työllistävät yritykset vastaavat täysimääräisesti työkyvyttömyyseläkkeen kustannuksista. Työnantajat eivät kuitenkaan kaikissa tapauksissa ole olleet kovin hyvin tietoisia työkyvyttömyyseläkkeiden määräytymisperusteista, ja monet pientyönantajatkin ovat suhtautuneet kriittisesti vajaakuntoisten työllistämiseen, koska ovat ajatelleet viimeisen työnantajan vastuun koskevan myös heitä. Työntekijämäärään sidotut rajat ehdotetaan jatkossa sidottaviksi palkkasummaan. Työnantajat ehdotetaan jaoteltaviksi pien- ja suurtyönantajiksi vuodesta 2007 alkaen yrityksen palkkasumman perusteella siten, että pientyönantajalla palkkasumma olisi alle 1,3 miljoonaa euroa ja täysin omavastuisella suurtyönantajalla vähintään 20,8 miljoonaa euroa. Valiokunta korostaa tiedottamisen ja koulutuksen merkitystä ja katsoo, että niiden avulla tulee huolehtia siitä, että virheelliseen tietoon perustuvat esteet vajaakuntoisten työllistymisen tieltä poistetaan.

Työkyvyttömyyseläkevastuiden määräytymiseen on tulossa muitakin muutoksia. Vuoden 2006 alusta lähtien kahden viimeisen vuoden

työnantajat vastaavat yhdessä työkyvyttömyyseläkevastuusta. Lisäksi suurtyönantajille on tulossa riskiluokitus, jonka mukaan eläkemaksuja maksetaan viime vuosina toteutuneiden eläketapahtumien perusteella.

Tulossa olevat muutokset eivät kuitenkaan valiokunnan käsityksen mukaan poista perusongelmaa, vaan muutosten jälkeenkin vajaakuntoisen työllistävä yritys joutuu ottamaan muita korkeamman riskin työkyvyttömyyseläkevastuiden suhteen, ellei kyseessä ole pientyönantaja. Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa jatkaa ponnisteluja vajaakuntoisten työllistämisen edistämiseksi ja nykyistä oikeudenmukaisemman järjestelmän aikaan saamiseksi.

Esityksen mukaan opiskelun aikana työkyvyttömäksi tuleva henkilö ei saa hyväkseen opiskelijalle myönnettävää laskennallista eläkekerty-

mää eikä tulevan ajan ansioita, jos hän tulee ennen tutkinnon suorittamista työkyvyttömäksi muuten kuin tapaturmavakuutus- tai liikennevakuutuslain mukaisesti. Hänen eläketurvansa jää näin ollen monissa tapauksissa lähes pelkän kansaneläkkeen varaan. Valiokunta kiinnittää henkilöiden yhdenvertaisen ja oikeudenmukaisen kohtelun kannalta sosiaali- ja terveysvaliokunnan huomiota siihen, että opiskelija voi näin ollen jäädä huonompaan asemaan kuin vastaava työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea saanut henkilö.

Lausunto

Lausuntonaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 17 päivänä kesäkuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jukka Gustafsson /sd
vpj. Anne Holmlund /kok
jäs. Susanna Haapoja /kesk (osittain)
Anneli Kiljunen /sd
Esa Lahtela /sd (osittain)
Pehr Löf /r
Riikka Moilanen-Savolainen /kesk
Markus Mustajärvi /vas

Terhi Peltokorpi /kesk
Leena Rauhala /kd (osittain)
Paula Risikko /kok (osittain)
Jukka Roos /sd (osittain)
Tero Rönkä /sd
Kimmo Tiilikainen /kesk (osittain)
Jaana Ylä-Mononen /kesk
vjäs. Matti Kauppila /vas (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ritva Bäckström.